

KÜLFÖLDI FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE.

La Bibliofilia. XVII. évfolyam. 1. szám. (1915. április.) C. MAZZI: Il «libro dell'arte del danzare» di Antonio Cornazano. (Antonio CORNAZANO kétszer írta meg a tánc művészetéről szóló kompillációját; először 1455-ben, ez a szerkesztés azonban elveszett s azután később még egyszer s ennek kézírata megmaradt a vatikáni könyvtár 203. számú Capponi-kodexében. E második szerkesztés keletkezési évét illetőleg megoszlanak a nézetek. Némelyek 1456-ra, mások 1485 és 1490 közé teszik. MAZZI a 35 levélre terjedő kodex teljes szövegét közli s hangjegyeiből többet hasonmásban is bemutat.) — Leo S. OLSCHKI: Livres inconnus des bibliographes. (60. JACOBUS FORLIVIENSIS: Summula de partibus per alphabetum super plurimis remediis. Lugduni é. n. [1500 kör.]. — 61. NICOLAUS PEROTTUS: Commentaria linguae latinae, Mediolani, 1512. — 3. MICHAEL DE PETRASANCTA, O. Pr.: Libellus in defensionem astrologorum iudicantium. [Romae 1524.] — 63. MOHAMMED RHASIS: Liber nonus ad Almansorem. [Patavii] 1476.) — 2—3. szám (május—június.) Guido BIAGI: Lo Zibaldone Boccacesco della Medicea Laurenziana. (Bevezetés BOCACCIO Zibaldone c. eredeti kéziratának 50 példányban nyomtatott hasonmás-kiadásához, mely a firenzei Laurenzianában levő eredetiről készült.) — Luigi ZAMBRA: Incunaboli di origine italiana nella biblioteca dell'Accademia ungherese delle Scienze a Budapest. (Befejező közlemény. HELLEBRANT ősnymtatvány-katalogusa nyomán.) — Raimondo SALARIS: Gli incunaboli della Biblioteca comunale di Piacenza. (Folytatás: 231—257. sorszám alatt 27 ősnymtatvány leírását adja. Ezek közül sem HAIN, sem REICHLING nem ismeri a következőket: Expositio hymnorum. H. é. n. [Lugduni?]. Jacobus Stapulensis FABER: Ars suppositionum, Parisiis. 1500.) — Hugues VAGANAY: Les romans de chevalerie italiens d'inspiration espagnole. (A *Historia del ualorosissimo Principe Sfarmundi di Grecia* 5. és 6. részének tüzetes leírása.) — Luigi ZAMBRA: Corriere d'Ungheria. (Közli a hazai könyvtárügyi folyóiratok tartalomjegyzékét s a hazai könyvtári mozgalmak főbb mozzanatait, utóbbiakat a *Magyar Könyvszemle* nyomán.) — G. BOFFITO és P. NICCOLAI: Bibliografia dell'aria. (A meteorologia és földmágnesség olasz vonatkozású irodalmának könyvészete. Folytatás: ARDINI LAUDINI — ASELEPI nevek közé eső cikkek.) — 4—6. szám (július—szeptember.) Leo S. OLSCHKI: La mia nuove collezione di mille incunaboli. (Hetvenöt hasonmással díszített ismertetés arról az ezer ősnymtatványról, melyet OLSCHKI antikvárius-gyűjteménye részére újabban ismét összehozott.) — L(uigi) ZAMBRA: Il codice Zichy della Biblioteca comunale di Budapest. (Folytatólagos közlemény. A Budapesti Városi Könyvtár Zichy-

kodez néven ismeretes olasz énekeskönyvének tüzetes leírása, becses irodalomtörténeti jegyzetekkel.) — A(médé) BOINET: Courrier de France. (Közli a Bibliothèque Nationale 1914. évi jelentését teljes szövegében. E szerint a világháború megindulásának évében a nyomtatványi osztály három olvasótermében 175.751 egyén 442.774 darabot használt. [1915-ban 225.621 egyén 607.662 darabot.] Gyarapodás volt köteles példányok útján: 13.247 kötet és füzet, 2704 falragasz, 389.000 hirlap- és folyóiratszám, 4317 zenemű; vásárlás útján 17.863 kötet és 53,500 folyóiratszám; ajándék útján 4605 darab. A nyomtatott katalogus LVII—LXI. kötete megjelent s elkészült a *Catalogue de la musique ancienne* VI. és VII. (befejező) kötete is, de ECORCHEVILLE, aki épen az utolsó sinitásokat végezte rajta, hősi halált halt. A kézirattár forgalma szintén erősen visszafejődött: 28.672 olvasó 33.459 kéziratot használt [1913-ban 41.836 olvasó 70.000-et]. Ez évben fejezték be a XVIII. sz. közepe óta a könyvtárba kebelezett kevés értékű irománycsomagok rendezését. Anyagukból 300 kötetet alakítottak és iktattak be a kézirattár leltárába. A vásárolt és ajándékba kapott kéziratok száma ez évben 258-ra rugott. A háború a személyzet létszámában is erős redukciót okozott a behívások következtében. A könyvtár földabrosz gyűjteményét a hadügyi és tengerészetiügyi miniszteriumok a hadviselés számára több ízben igénybevétték. A könyvtár egyik tisztviselője Soissonsban járt s magával hozta őrizetbe az ottani könyvtár legértékesebb kéziratait. A háború következtében az új szerzemények terén a legnagyobb takarékoságra törekedtek s budgetjuk e része mintegy 50%-os redukciót szenvedett. A könyvtár háborús gyűjtemény létesítését is fölvette programjába. A hazai anyagot a kötelespéldányok szolgáltatják, de az ellenséges központi hatalmak termékeinek egybegyűjtése a háború utánra marad, mivel a könyvtár vezetősége hazafias kötelességének tartja, hogy ne kössön üzleteket az ellenfél kereskedőivel. Azonban a könyvtár semleges nemzetiségű barátainak adományai már az ellenséges sajtótermékek gazdag sorozatát is eljuttatták a könyvtárba. — A cikk egyéb hírei közül kiemeljük a következőket: Alfred PEREIRE és Albert MAIRE egy háborús bibliografia kiadását tervezik. — A Bibliothèque Nationale személyzetéből 33 tisztviselő és 29 szolga, a Bibliothèque Ste. Genevièveből 3 könyvtáros és 9 szolga vonult be a mozgósításkor. A chantillyi Musée Condéba az 1914 szeptember 3-áról 4-ére virradó éjjel egy porosz ezred volt beszállásolva, de a beszállásolás károkat nem okozott. A châlons-sur-marnei városi könyvtárt sem bántották a németek egy heti otttartózkodásuk alatt. A reimsi akadémia könyv- és levéltára, mely az érseki palota legfelsőbb emeletén volt elhelyezve, ez épülettel együtt a lángok martaléka lett. Szintügy elpusztult a DOUCET bibornok által létesített nagy könyvtár is, melynek legbecsesebb kéziratait azonban sikerült idejekorán kimenteni az épületből. A retheli városi könyvtár teljesen elpusztult a városházával egyetemben. A becses községi levéltár, mely ugyanott volt elhelyezve, szintén elhamvadt.)

Zeitschrift für Bücherfreunde. Új folyam. VI. évfolyam. II. szám. (1915. február): Josef FRITZ: Die bildliche Ausstattung der Faustbücher C. und D. (A Faust-mondát tárgyaló legrégebb népkönyvek közül illusztrativ

szempontból kiválnak a ZARNCKE által C és D-vel jelölt kiadáscsoportok. Szerző az e csoportokba tartozó kiadások illusztratív elemeit, ú. m. címképet, díszleceket, záróleceket és egyéb ékítményeket írja le rendkívül aprólékosan, utal a rokonsági kapcsolatokra s igyekszik meghatározni készítőjük iskoláját.) — Georg BÜTTNER: Julius Campes Briefe an Franz Dingelstedt. (CAMPE hamburgi könyvkiadó hét 1841-ben kelt levelét közli a kor legnépszerűbb hesseni költője, Franz DINGELSTEDT-hez, melyek mind az utóbbinak névtelenül megjelent *Lieder eines kosmopolitischen Nachtwächters* c. satirikus verseskönyve kiadási körülményeire vetnek világot.) — 12. szám (március): Ernst SCHULZ-BESSER: Der Weltkrieg im Scherz-bilde. (II. közlemény. 21 érdekes reprodukció kapcsán referál a németek, a semlegesek s az ellenséges külföld háborús torzképeiről. Legrésztesebben a 42-es mozsárnak szentelt karikatúrákkal, továbbá az amerikai lapok torzképrajzolóival foglalkozik.) — Rudolf FÜRST: Der Krieg von 1870/71. und der deutsche Büchermarkt. (A német könyvkereskedelem 1870—1875. terjedő állapotáról nyújt érdekes áttekintést. Először ez évek háborús szépirodalmi termését méltatja sok jóakarattal, bár kénytelen elismerni, hogy igazán nagyszabású munkát az egykorú költészet egyik ágában sem termelt a németység e sorsdöntő küzdelme. Azután azt vizsgálja, hogy e lusztrum alatt miféle régibb munkák kerültek új kiadásra, miféle a háborúval kapcsolatba nem hozható kiadványok készültek el s mint viselkedett a német könyvpiac a francia ellenség termelésével szemben. Végül a korszak történeti eseményeit és személyiségeit feldolgozó műveket és emlékiratokat méltatja.)

Zentralblatt für Bibliothekswesen. XXXIII. évfolyam. 1—2. szám. (1916. január—február): Fritz MILKAU: Das Kriegsschicksal der belgischen Bibliotheken. (Szerző e jelentésben számol be a porosz közoktatásügyi kormány megbízásából az okkupált Belgium könyvtáraiban tett körútjáról, mely 110 gyűjteményre terjedt ki. E 110 könyvtár közül 37 Bruxellesre esik, míg 73 gyűjtemény 48 vidéki város közt oszlott meg. Az intézetek vezetői általában elég jól és előzékenyen fogadták s minden szükséges útmutatással készségesen ellátták. MILKAU körútjában szorgalmasan feljegyezte a tapasztaltakat, főleg a háborúnak a könyvtárakra gyakorolt kihatását illetőleg. Jelen cikkét e följegyzések alapján írta meg. Dicséri, mily jól és bőven van ellátva könyvekkel a főváros, ahol még a hatósági könyvtárak is sokkal könnyebben hozzáférhetőek a komoly kutatók számára, mint Németországban. A vidék könyvtári készleteit is elég bőségesnek tartja, de fölemlíti, mily szegények az ország régi kulturájához képest e gyűjtemények régi anyagban s ezt főleg a napoleoni harcok harácsolásainak tudja be. Különösen kiemeli, hogy a legjelentéktelenebb városi könyvtár is mily szerető gondot fordít a helyi irodalom egybegyűjtésére. A magánkönyvtárak sorából csupán két jelentősebben fordult meg, a beloeili és mariemonti kastélyokban lévőekben. Mindegyikük vagy 20.000 kötetből áll. A könyvtárakban, még a legeldugottabb kolostori könyvtárakban is, igen elterjedt az amerikai cédulakatalogus, melyet az Institut Bibliographique sokkal nagyobb eredménnyel népszerűsített, mint a tizedes szakrendszer. Árnypoldalai a belga könyvtárügynek: a tisztviselők hitvány fizetése — egy porosz középfokú könyvtári tisztviselő végső fizetése pl. 2150 frankkal haladja meg a

bruxellesi kir. könyvtár igazgatójának a fizetését — s a könyvtárak gyarapítására szolgáló javadalmaknak az ország gazdagságával arányban nem álló elégtelensége. A gandí és louvaini egyetemi könyvtár évi könyvtárgyarapítási dotációja 25.000, illetve 23.000 frank s oly városok, minők Bruges, Mons, Tournai szép régi könyvállományuk továbbfejlesztésére évi 2000—2600 frankot áldoznak! De a legnagyobb baj az, hogy a belga könyvtárak egyike sincs a célnak megfelelően konstruált modern épületben elhelyezve s szerző valószínűleg tartja, hogy a louvaini katasztrófa is nagyrészt a modern, tűzbiztos épület híjának tudható be. A kir. könyvtár háborús sorsa eléggé kedvező. 1914 novemberében a belga kormány beszüntetvén a tisztviselők fizetését, a személyzet 29 tagja közül 20-at kétharmad fizetéssel ideiglenes nyugdíjba helyeztek s egész télen csupán a katalogusterem volt naponkint néhány órán át nyitva. A német kormányzat ezt keveselvén, 1915 áprilisában még öt tisztviselőt állított teljes fizetéssel munkába s azóta a könyvtár naponta 5 órán át van nyitva. Erősen redukálták a könyvtár dologi javadalmát is: 309.100 frankról leszállították 104.200 frankra. — Körülbelül hasonló volt a háborús sorsa a többi belgiumi könyvtárnak is, már amennyiben komolyabb kár nem érte őket. Érdekes példán mutatja be azokat a túlzott formákat, melyeket e károk a háborús hírszolgálatban, rendszerint minden alap nélkül, öltöttek. A legtöbb könyvtárban csupán bizonyos rendtelenség támadt, amikor a helyiségek egyrészét katonai — főleg kórházi — célokra lefoglalták, a könyveket elraktározták. A legtöbb helyen, mihelyt a helyiségek ismét felszabadultak, maga a német hatóság gondoskodott a könyvtárak újrendezéséről s pl. a bruxellesi École Militaire könyvtárában nagyobb rendet teremtettek, mint aminő ott a háború előtt uralkodott. Nagyon összezavarta a beszállsolt katonaság az egymással egybeépített miniszteriumok könyvtárait is, de MILKAU intézkedésére itt is csakhamar rendet teremtettek s OEHLER dr. őrizetére bízta őket. Valószínűleg a liégei egyetem könyvtárának is az volt a legsúlyosabb vesztesége, hogy a könyvkészletet alaposan összeforgatták. Egy gondos revízió azonban e bajon könnyen segíthet. A liégeieknek ezenkívül főleg az esik rosszul, hogy a folyóiratok olvasóterméből 1914. aug. 10—22. istállót csináltak. MILKAU ezt az eljárást az akkori rossz időjárással mentegeti. Az egyetlen igazán nagy és pótolhatatlan veszteség Louvaint érte, amelynek ritkaságokban gazdag könyvtára teljesen elpusztult. MILKAU meleg szavakat szentel a háború ez áldozatának, de egyúttal Monseigneur Van CAMVENBERGH egyetemi vicerektor nyilatkozatára támaszkodva üres szóbeszédnek minősíti azt az állítást, hogy a németek, mielőtt felgyújtották volna a gyűjteményt, elvitték volna a legszebb darabokat. Emellett kisebb községek egész sora, továbbá Dinant és Dendermonde városok népkönyvtárai, végül néhány tudós magánkönyvtára is elpusztult, de ezek a veszteségek, bár fájdalmasak, épen nem pótolhatatlanok. Komolyabb veszteség érte Malines városnak nem annyira könyvtárát, mint levéltárát, melynek 90 foliókötetre terjedő eredeti és másolt okmányokból álló várostörténeti adattára a mutatók híján a tűz martaléka lett. A könyvtárból csupán az újabb gyarapodásról szóló cédulakatalogus és néhány sornyi kötet pusztult el. Végül Dendermondeban a városházzal együtt pusztult el a 3000

kötetre terjedő Collection Termondoise. A háborús tapasztalatok folytán kisebb könyvtárak legbecsesebb darabjait igyekeztek a pincékben, bankok pánccsokrényeiben, vagy más rejtékhelyeken biztonságba helyezni. A legnagyobb bizalmatlanságot a maredsouisi bencések tanúsították, akik ijedtükben 60.000 kötetre terjedő egész könyvtárakat elrejtették még pedig — árulástól való félelmükben — idegen segítség nélkül.) — G. LEYH és W. DEUTSCHMANN: Fachhöhe und Geschosshöhe (R. és W. ANGERMANN: *Normalbuchgröße und Normalgeschosshöhe* c. könyvének beható kritikája. A könyvek gazdaságos felállításáról szól, elsősorban a népkönyvtárak könyvkészletére való tekintettel. ANGERMANNÉK a porosz felállítási mód helyett a következő magassági méretek életbeléptetését javasolják: a) szépirodalomnál I. magasság = 19 cm., II. magasság = 21 cm., III. magasság = 26 cm., IV. magasság = 30 cm., b) ismeretterjesztő könyveknél: I. magasság = 20 cm., II. magasság = 24,5 cm., III. magasság = 27 cm., IV. magasság = 35 cm. s azt állítják, hogy 226 cm. magas raktárakban, e formátumnagyságok helyes beosztásával, 1850 kötetet képesek felállítani ugyanakkora területen, amennyin a porosz felállítási móddal csupán 1000 kötet helyezhető el. Szerzők azután az ANGERMANN-féle számítási módozatokat a régi anyagban gazdag tudományos könyvtárakra alkalmazzzák s kimutatják, hogy ezeknél a porosz felállításmód teljesen megfelel s a komplikált matematikai műveleteket igénylő ANGERMANN-féle csak egészen jelentéktelen területi előnyöket volna képes biztosítani.) — E. VOULLIÈME: Neue Inkunabel-Erwerbungen der königlichen Bibliothek. (Rövid kimutatás a berlini kir. könyvtárba 1914 óta bekebelezett őnyomtatványokról. Az új szerzemények zömét: 230 számot a müncheni udvari és állami könyvtárból átengedett másodpéldányok teszik.) — 3—4. szám (március—április): Theodor LOCKEMANN: Die Stadtbücherei Elbing. (Az elbingi városi könyvtár a XVI. sz. vége felé keletkezett, mint gimnáziumi könyvtár, de amikor 1846-ban a gimnáziumot államosították, a város továbbra is fenntartotta magának a könyvtár tulajdonjogát. A könyvtár 1912-ig az immár áll. gimnázium épületében volt elhelyezve és valósággal vegetált. Ekkor a város 25.000 M. áll. kártérítés ellenében lemondott e helyiségekről s a gyűjtemény új elhelyezéséről gondoskodott. E célból átépítették a régi fővármházat, mely a XIX. sz. első harmadából való új klasszikai stílusban készült épület. Az épület belső berendezésével 1915-ben készültek el. A 17,5 m. × 6 m. területű olvasóteremben 32 ülőhelyről gondoskodtak. A régi épülethez hozzáépített háromemeletes könyvraktár 7,38 m. széles és 26,6 m. hosszú. Az átépítés és újraépítés, valamint berendezés költségei 75—80.000 M.-át fognak összesen kitenni. A ma kb. 40.000 kötetet számláló könyvtár felállítása azon szakcsoportosítás szerint történt, melyet NEUBAUR dolgozott ki 1893/4-ben megjelent könyvtárkatalogusában.) — *Neuordnung* der preussischen Diplomführung. (A porosz középfokú könyvtártisztviselők szakvizsgáját szabályozó 1909. aug. 10-iki miniszteri rendeletet 1916. márc. 26-án új rendelet váltotta fel. Ebből a vizsgálat tárgyait a következőkben ismertetjük: 8. §. Zárthelyi írásbeli dolgozatok: 1. rövid német értekezés könyvtártechnikai vagy könyvipari kérdéssről; 2. néhány német, angol, francia és latin könyv felcédulázása a porosz katalogizáló szabályok szerint;

3. két rövid fogalmazvány a könyvtári ügykörből, köztük egy valamely hatósághoz intézendő beadvány tervezete; 4. tollba mondott szöveg gyorsírással fölvétele és gépirással lemásolása. Követelmény: 120 szótag stenografálása percenkint és 80 sor legépelése óránként. 9. §. A szóbeli vizsgálat tárgyai: 1. a könyvtárakból, a növendék naplók s egyéb könyvtárakban szokásos jegyzékek vezetésének ismerete; a különböző katalogus- és kölcsönző-módszerek ismerete; általános ismeretek a könyvkereskedelem, könyvnyomtatás, különösen a katalogusnyomtatás, és könyvkötés üzemeiről és felhasznált anyagairól; kellő érzék az olvasási vágy fejlesztésének terén; a fontosabb népművelési intézmények, főleg a népkönyvtárak feladatainak ismerete; az irodai és pénztári kezelés alapelvei. — 2. A bibliográfiából a fontosabb német, angol, francia és amerikai ált. bibliográfiai kézikönyvek és lexikonok, továbbá a legfontosabb német szakbibliográfiák ismerete. — 3. A tudomány- és irodalomtörténetből: a tudományok felosztásának s a nekik megfelelő terminológiának általános ismerete, a német szépirodalom fontosabb jelenségeinek s a külföldi irodalom főműveinek ismerete. Aki ezen a téren különösen jártas, az ezzel egyensúlyozhatja egyéb tárgyaknál tanúsított fogyatékos ismereteit. 4. A nyelvekben: nem túlnehéz francia, angol és latin szöveg lényegében hibátlan szóbeli lefordítása. A vizsgálat előfeltételei a 4. §. szerint: 1. középiskolai érettségi bizonyítvány; 2. a vizsgálat tárgyait felölelő négyéves tudományos kiképzés igazolása, amiből 2 teljes év könyvtári szolgálatra essék, még pedig úgy, hogy a jelölt egy évet valamely tudományos s egy évet valamely szakszerű vezetés alatt álló népkönyvtárban töltött légyen el.) — Hans v. MÜLLER: Hermann Samuel Reimarus und seine «Schutzschrift» in der Bibliographie. (REIMARUS: *Schutzschrift für die vernünftigen Verehrer Gottes* c. deista főmunkájának irodalomtörténeti sorsáról és bibliográfiai sajátosságairól szól.)